

**SECTION 4
CRIMINAL LAW AND PROCESS;
CRIMINALISTICS**

**СЕКЦІЯ 4
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
КРИМІНАЛІСТИКА**

УДК 343.98

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

***Маланчук Петро Михайлович,**
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства ННІ права,
Сумський державний університет*

***Кандиба Юлія Олексіївна,**
студентка III курсу ННІ права,
Сумський державний університет*

Міжнародне співробітництво при провадженні в кримінальних справах є частиною більш загального міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю. Головними причинами, що диктують необхідність такої співпраці, отримання небаченого досі розвитку інтеграції країн світової спільноти в економічній, культурній, політичних областях і пов'язана з цим інтернаціоналізація злочинності. Існують різні міжнародно-правові форми співробітництва держав в сфері боротьби зі злочинністю. Вони можуть здійснюватися в рамках : 1. діяльності різних міжнародних організацій; 2. прямих контактів між державами на основі багатосторонніх і двосторонніх угод.

Міжнародні організації, що діють у сфері боротьби зі злочинністю і кримінального судочинства є : Організація Об'єднаних Націй, де був заснований комітет з питань запобігання та контролю над злочинністю і Комісія ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя; Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол). У структурі МВС України існує Національне центральне бюро Інтерполу, яке займається обліком інформації про міжнародні злочини та злочинців, забезпечує взаємодію органів внутрішніх справ України з поліцією інших держав і з Генеральним Секретаріатом Інтерполу; міжнародні суди, серед них треба виділити три інститути : а. створюються Радою Безпеки ООН міжнародні військові і кримінальні трибунали; б. Міжнародний кримінальний суд як постійно діючий юридичний інститут, покликаний розглядати кримінальні справи про найбільш тяжких з точки зору міжнародного права злочинах; в. Європейський суд з прав людини, який на підставі

Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод займається захистом прав, порушених діями державних органів і не знайшли належного захисту на національному рівні.

Відповідно глава 42 КПК України включає загальні засади міжнародного співробітництва, яка включає : обсяг міжнародного співробітництва під час кримінального провадження; законодавство, що регулює міжнародне співробітництво під час кримінального провадження; надання та отримання міжнародної правової допомоги чи іншого міжнародного співробітництва без договору; інформація, що містить державну таємницю; виконання процесуальних дій дипломатичними представництвами або консульськими установами; запит про міжнародне співробітництво; зберігання та передання речових доказів і документів; доказова сила офіційних документів. Так, організацію з надання міжнародної допомоги здійснюють компетентні органи суверенних держав. До уповноважених (центральної) органів в Україні відповідно до ст. 545 КПК відносяться: Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України.

Таким чином, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження є взаємодією з іншими державами і законодавством з метою запобігання та попередження злочинності. При міжнародному співробітництві під час кримінального провадження Україна керується багатосторонніми (конвенції та додаткові протоколи до них) та двосторонніми договорами.

Ключові слова : Кримінальний процесуальний кодекс, кримінальне провадження, принципи, міжнародне співробітництво, екстрадиція.

Malanchuk P. M., Kandyba Yu. O. International Cooperation during Criminal Proceeding.

International cooperation in proceedings in criminal cases is part of a general international cooperation among States in combating crime. The main reasons that such cooperation still get integration of the international community in economic, cultural and political fields and the associate dinternationalization of crime. There are various forms of international legal cooperation of the states in the fight against crime. They can be carried out within : 1. the activities of various international organizations; 2. direct contacts between states on the basis of multilateral and bilateral agreements.

International organizations active in the fight against crime and criminal justice are : the United Nations, which was founded Committee for the Prevention and Control of Crime and the UN Commission on Crime Prevention and Criminal Justice; International Criminal Police Organization (Interpol). The structure of the Interior Ministry of Ukraine there is Interpol National Central Bureau, which deals with accounting in formation on international crimes and criminals ensures interaction of Internal Affairs of Ukraine with the police of other states and the General Secretariat of Interpol; international courts, including the need to distinguish three institutions : a. created by the Security Council and the international military Tribunal; b. The International Criminal Court as a permanent legal institution designed to examine criminal cases involving the most serious in terms of international law crimes; c. The European Court of Human Rights, which is based on the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms dedicated to protecting the rights of affected activities of state bodies never found adequate protection at the national level.

Under Chapter 42 Code of Ukraine includes general principles of international cooperation, which includes the amount of international cooperation in criminal proceedings; legislation governing international cooperation in criminal proceedings; providing and obtaining international legal assistance or other international cooperation without contract; information containing state secrets; execution proceedings diplomatic missions or consular offices; request for international cooperation; storage and transmission of material evidence and documents; evidential force of official documents. Thus, the organization of international assistance to the competent authority of sovereign states. The Commissioner (Central) of Ukraine in accordance with Art. 545 CCP of Ukraine are: Prosecutor General of Ukraine and the Ministry of Justice of Ukraine.

Thus, international cooperation in criminal proceedings is the interaction with other states and legislation to prevent and crime prevention. In international cooperation in criminal proceedings is

governed by multilateral Ukraine (Conventions and Additional Protocols there to) and bilateral agreements.

Keywords : Criminal Procedure Code, criminal proceedings, the principles, international cooperation, extradition..

Постановка проблеми. Інтеграція України в економічний, фінансовий та правовий простір зумовлюють зростання необхідності міжнародного співробітництва слідчих і судових органів України і зарубіжних країн. Розвиток ринкових відносин, введення різних реформ в економіці призвела не тільки до позитивних тенденцій, але і до негативних (збільшення економічної злочинності, кримінальні відмивання грошей, фінансове шахрайство тощо), призводить до взаємодії з правоохоронними органами іноземних країн, якщо такі злочини здійснюють громадяни країни за її межами. Це питання не чітко врегульовано кримінально-процесуальним законодавством і викликає багато запитань як у нормотворчих так і в правозастосовних дій. Таким чином, вивчаючи дані положення про досвід з уже існуючих установ міждержавної інтеграції в той же час окремих країн – правове регулювання може сприяти розвитку українського законодавства норм в області міжнародного співробітництва в сфері кримінальних справ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню міжнародного співробітництва присвячено безліч публікацій. Значним внеском у розробленні цієї проблеми стали праці таких вчених : В. В. Сердюка, Р. Ш. Бабанли, М. І. Карпенко, О. О. Швець та інші вчені.

Мета статті полягає у дослідженні проблемних аспектів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Захист прав і свобод є досить складним і подвійний процес з одного боку, спрямований на захист інтересів конкретної людини, усвідомленої у своїй свободі, праві, а з іншого – гарантування дотримання інтересів суспільства і держави. Необхідність права або свободи захисту виникає якщо є: недотримання юридичним нормам або свободам; зловживання законом на права чи свободи; суперечка самому праву або свободі доступу. Діяльність спрямована на усунення перешкод в області прав і здійснення свобод, боротьба з недотриманням з обов'язками і зловживання правом, в свою чергу, складає зміст правових засобів особи і захист прав і свобод громадянина в правовій державі. Чим швидше процеси глобалізації розвиваються в світі, то більш досконало стає інформація щодо обміну коштів, рухомого капіталу по всій планеті, тим глибше

взаємопроникнення культур і більше є неминучий розвиток інтегрованих стандартів поведінки людей в їх відношенні один до одного.

Традиційні принципи з надання правової допомоги працюють в сфері міжнародної правової допомоги, а саме: а. принцип взаємності проголошує, що держава з проханням про допомогу також повинна бути готова надавати юридичну допомогу в подібному випадку іншій країні; б. принцип взаємної караності свідчить про те, що підстава для надання юридичної допомоги є караність не тільки під адресацію стану закону, який висуває вимогу на підставі конкретних обставин справи, а й необхідність розглянути караність під стан надання допомоги закону і надана допомога може бути застосована тільки до процесу, який лежить в основі запиту; в. принцип строків давності дотримання (відповідно до станів адресації і надання положень юридичної допомоги); г. принцип, згідно з яким існує юридична допомога, що надається для політичних або військових процесів; д. принцип конкуруючої юрисдикції обмежує дотримання або виключає юридичну допомогу, якщо держава яка просила допомоги вже проводить кримінальний процес за обставинами що лежать в основі запиту. Принципи міжнародного співробітництва є попередніми правовими основами міжнародного співробітництва в сфері кримінального судочинства. Вони включають в себе :

- принцип поваги один одного національної незалежності, суверенітету і територіальної цілісності. Це один з основоположних принципів міжнародного права, який був визначений у Статуті Організації Об'єднаних Націй. Вона регулює всі двосторонні, а також багатосторонні міжнародні відносини, в тому числі міжнародних судових відносин в цілому і відносин кримінального правосуддя зокрема.

- принцип рівності і взаємної вигоди. У міжнародних відносинах всі країни, незалежно від їхніх політичних режимів і розмірів, мають ті ж міжнародні права і обов'язки. У кримінально-процесуальному співпраці, цей принцип показує, що всі народи рівні у веденні кримінальної справи, мають рівні права і обов'язок, а не яка-небудь нація вдається до економічних, політичних, дипломатичних або військових заходів, щоб нав'язати свою волю інших народів в міжнародному співробітництві. Міжнародне

співробітництво в галузі кримінального процесу також має забезпечити взаємні вигоди для всіх сторін. Будь-яка кримінальна справа, яка є шкідливою або несприятливою для будь-яких зі сторін, не може бути здійснено.

- принцип відповідності Конституції України, а також основним принципам міжнародного права.

- принцип дотримання міжнародних зобов'язань. Міжнародне співробітництво в галузі кримінального судочинства здійснюється на основі багатосторонніх або двосторонніх угод, які Україна підписує або приєднує.

- принцип взаємності. Цей принцип спрямований на забезпечення рівності та вигоди сторін в міжнародному співробітництві. Він буде застосовуватися до внутрішньо конкретних справ або питань, якщо Україна і партнери ще не підписали або приєдналися до міжнародних договорів, що стосуються міжнародного співробітництва. Однак, при всіх обставинах, міжнародне співробітництво відповідно до цього принципу не повинно суперечити положенням національного законодавства, міжнародним законам і практики.

На нашу думку, важливе значення у міжнародному співробітництві у кримінальному провадженні має взаємна правова допомога в кримінальному процесі і як правило, включає в себе:

- розгляд кримінальної відповідальності.
- дослідження таких заходів, як збір доказів, взяття показань, пошук тощо.
- дослідження процесуальних паперів, документів.
- надання інформації, експертиза висновків.
- екстрадиція для суду або судового рішення.

Яскравими прикладами вчинення злочинів міжнародними злочинними спільнотами є терористичні акти, незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин, незаконний обіг вогнепальної і іншої зброї, радіоактивних матеріалів і деякі інші злочинні посягання.

Перераховані об'єктивні фактори змушують міжнародне співтовариство зміцнювати, посилювати і поглиблювати співробітництво в сфері боротьби з різними видами злочинів, скоєних міжнародними злочинними співтовариствами. Міжнародне співробітництво України в правовій сфері базується на нормах Конституції України; багаточисленних міжнародних конвенцій, декларацій, пактами і договорами; різними галузями вітчизняного права, в тому числі на нормах кримінально-процесуального законодавства. Відповідно глава 42 КПК України включає загальні засади

міжнародного співробітництва, яка включає: обсяг міжнародного співробітництва під час кримінального провадження; законодавство, що регулює міжнародне співробітництво під час кримінального провадження; надання та отримання міжнародної правової допомоги чи іншого міжнародного співробітництва без договору; інформація, що містить державну таємницю; виконання процесуальних дій дипломатичними представництвами або консульськими установами; запит про міжнародне співробітництво; зберігання та передання речових доказів і документів; доказова сила офіційних документів. Так, організацію з надання міжнародної допомоги здійснюють компетентні органи суверенних держав. До уповноважених (центральної) органів в Україні відповідно до ст. 545 КПК відносяться: Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України [1].

Відповідно основою міжнародного законодавства з цих питань є багатосторонні (конвенції та додаткові протоколи до них) та двосторонні договори.

До міжнародних багатосторонніх договорів України за основними напрямками міжнародного співробітництва під час кримінального провадження належать:

- Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків;
- Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних;
- Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах;
- Європейська конвенція про видачу правопорушників;
- Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах.

У міжнародному співробітництві під час кримінального провадження використовуються й інші спеціальні багатосторонні договори України щодо боротьби з конкретними видами злочинів, зокрема:

- Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом;
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією;
- Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності та Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї та інші.

Зазначимо, що міжнародне співробітництво здійснюється також за допомогою двосторонніх

договорів України з іншими державами. Прикладом можуть бути:

- Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах;

- Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах;

- Договір між Україною та Китайською Народною Республікою про екстрадицію;

- Договір між Україною та Арабською Республікою Єгипет про взаємну правову допомогу у кримінальних справах;

- Договір між Україною та Сирійською Арабською Республікою про правові відносини і взаємну правову допомогу в цивільних і кримінальних справах та інші [5].

Позитивним чинником щодо ефективного співробітництва органів прокуратури України із своїми іноземними колегами є відомчі договори, укладені Генеральною прокуратурою України:

- Угода про правову допомогу та співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Генеральною прокуратурою Литовської Республіки;

- Меморандум про співробітництво та взаємодію в розслідуванні військових злочинів між Генеральною прокуратурою України і Державною Службою Прокуратури Англії та Уельсу;

- Меморандум про співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Прокуратурою Республіки Болгарія;

- Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Генеральною прокуратурою Монголії.

Однак, беручи до уваги питання міжнародного впливу закону про статус людини, так чи інакше залучені в сферу кримінального процесу судові розгляди, необхідно визнати, що проблема міжнародно-правових норм, впроваджених і в національному законодавстві в сфері прав і свобод людини, де захист поєднує в собі, з одного боку, нормативному регулюванню і теоретично придбаних положень, і, з іншого боку, є складності правозастосовному характері.

Як зазначає Л. Д. Удалова, міжнародне співробітництво в сфері кримінального судочинства робить певні зміни раніше традиційно існуючим концепціям. Створення єдиного механізму кримінально-правового регулювання та форми судово-поліцейського простору в межах Європейського союзу є суб'єктами безумовної заклопотаності [3, с. 240].

Після вступу до Ради Європи, Україна взяла на себе зобов'язання щодо коригування його законодавства і його застосування в практиці

Європейських стандартів. Тепер українські громадяни отримали реальну можливість подавати індивідуальні скарги, пов'язані з порушення їх прав на європейські суд з прав людини. Згідно з законом «Конвенція про захист прав людини і основних свобод і протоколів до неї» встановлені частиною 1 статті 11, частиною 1 статті 89, статті 90, 92, 96,1, 96,2, 97, 101 і 122, кримінально-процесуальний кодекс з подальшими змінами і доповненням про порядок арешту, тримання під вартою і затримання осіб, підозрюваних у скоєнні злочину, були тимчасово застосовані. Далі відповідні зміни були введені в законодавство [4].

Тема незалежних досліджень є питанням рішення Європейського суду з прав людини, вплив на українське законодавство і судовий розвиток практики. Вивчення європейського досвіду свідчить про високий рівень інтеграції процесів на розвиток ефективних заходів в боротьбі зі злочинністю, а також без шкоди суверенітету, безпеці і протиріччя принципам внутрішнього законодавства [2, с. 223].

Кримінально-процесуальний закон регулює такі основні, головні напрямки міжнародного співробітництва в сфері боротьби зі злочинністю: 1. надання правової допомоги в процесі попереднього розслідування і судового розгляду кримінальної справи; 2. видачу особи, яка вчинила злочинне зазіхання, для кримінального переслідування або виконання судового вироку; 3. передачу особи, винної у скоєнні злочину і засудженого до позбавлення волі, для відбування цього виду покарання в державі, громадянином або іншою особою, яка його скоїла. Складне перейняття кримінального провадження визначається як перейняття матеріалів кримінальної справи, поєднане з передачею особи, яка підозрюється чи обвинувачується у скоєнні злочину.

Висновки. Розвиток злочинності в області процесуального законодавства і міжнародне співробітництво є взаємодіючими, а також як і будь-які інші відносини будуть вдосконалюватися разом з практикою розвитку, і, незважаючи на недоліки і прогалини в регуляції, при оцінці поточних результатів, має бути встановлено, що Україна досягла рівня, порівнянного з іншими країнами у формуванні міжнародно-правової бази у міжнародному співробітництві в сфері кримінального провадження. Міжнародний кримінальний процес є органом міжнародного права, який має в якості однієї з цілей ефективно і справедливо виконання основного міжнародного кримінального права і був розроблений для роботи в контексті

міжнародного правового порядку. Таким чином, кримінально-процесуальний закон регулює такі основні, головні напрямки міжнародного співробітництва в сфері боротьби зі злочинністю: надання правової допомоги в процесі попереднього розслідування і судового розгляду кримінальної справи; видачу особи, яка вчинила

злочинне зазіхання, для кримінального переслідування або виконання судового вироку; передачу особи, винної у скоєнні злочину і засудженого до позбавлення волі, для відбування цього виду покарання в державі, громадянином або іншою особою, яка його скоїла.

Використана література :

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Європейська конвенція про видачу правопорушників // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 26. – С.223.
3. Удалова Л. Д. Міжнародна правова допомога у кримінальному провадженні в питаннях та відповідях: навч. посібник / Л. Д. Удалова// – К.: Центр учбової літератури. – 2015. – 240 с.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 50. — Ст. 540.